

PhDr. Marianna Sedláková, PhD.
Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie
Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Mgr. Miloš Horváth, PhD.

Modelovanie eseje

(Univerzita Komenského v Bratislave, 2023)

Posúdenie habilitačnej práce (monografie)

Ako habilitačnú prácu v svojom habilitačnom konaní predkladá Miloš Horváth monografiu s názvom *Modelovanie eseje*, ktorá vyšla v roku 2023 a vznikla v rámci riešenia grantu MŠVVŠ SR VEGA 1/0111/20 pod názvom *Komunikačná kultúra v graduálne demokratizovanej spoločnosti*. Uvedená publikácia (pre zjednodušenie jej v našom texte pracovne prisúdime skratku HP) má 162 strán vrátane funkčných príloh a registra, je logicky rozdelená na dve kapitoly pojednávajúce o teoreticko-metodologických východiskách na jednej strane (*Teoreticko-metodologické modelovanie eseje*) a samotným jadrom práce (*Interpretačné modelovanie eseje*) zameraným na interpretáciu piatich vybraných esejistických textov na strane druhej (príloha obsahuje celé interpretované texty). Výstižný názov napovedá, že hoci predmetom monografie je kráľovský žáner (viažuci sa k viacerým štýlom, aj v HP sa o tom píše na s. 7 – 8), pohľad naň nebude statický. Hneď v úvode sa autor, predikujúc závery svojho výskumu v tejto oblasti, ktoré sú podložené viacerými vlastnými publikovanými štúdiami, dištancuje od pojmu žáner v jeho tradičnom ponímaní. Možnože inšpirovaný J. Horeckým či P. Valčekom autor s adekvátnym vysvetlením navrhuje (na s. 92) a zároveň sám pre seba prijíma (s. 9, 27, 41, 66, 102, 109, 113) terminologické spojenie *médium eseje*. Ako čitateľ však cítim akúsi ruptúru pri tomto novom terminologickom spojení, hoci pojem médium zodpovedá (3. významom v KSSJ) žiadanému sémantickému efektu, zdá sa mi však potrebná istá špecifikácia, ktorá by pojem žánra neobišla. Navrhovala by som napríklad *žánrové médium* – esej. Tento termín by sa dal následne potenciálne uplatniť aj pri iných pôvodných vývinovo „rozostrených“ žánroch. Ako samotný pojem médium, tak i projekt, v rámci ktorého HP vznikla, predikuje komunikačný aspekt pohľadu na problematiku eseje a sloveso *modelovanie* v názve textu zasa istú procesuálnosť vzniku esejistického textu (metonymicky) a to v jeho ontogenéze i fylogenéze. Genologická problematika eseje je zaujímavá, v komunikačne a informačne optimálnej šírke (minimalizujúcej z hľadiska rozsahu – maximalizujúcej z hľadiska informačnej nasýtenosti), riešená v prvej kapitole práce. Od jej antických koreňov

PhDr. Marianna Sedláková, PhD.

Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

cez vrcholné obdobie jej vzniku a fungovania v európskom kontexte až po súčasné obsahové i formálne posuny v tomto žánri (prehistorická eseje, klasická eseje, moderná eseje a postmoderná eseje; s. 35). Nie je vynechané ani zásadné vývinové obdobie slovenskej eseje autorom invenčne ohraničené *triangulačnými bodmi* reprezentovanými Matuškom – Mináčom a Rúfusom, v čom sa (tiež metonymicky) prejavila štylistická zručnosť Miloša Horváta aj autorsky dotknutá *žánrovým médiom* eseje.

V analytickom jadre HP oceňujeme spredmetnenú nutnosť vnímať preklady cudzojazyčných esejí ako potenciálne už raz interpretovaný text. Nazdávame sa, že napriek tomu, vedený svojou koncepciou, musel autor siahnuť po autoroch (či tvorcoch) európskej klasickej eseje, ktorá (či už náhodnou či zákonitou osobnostnou/národnou diferenciáciou) určila dva smery vývinu klasickej eseje. Predpokladám teda, že selekcia prvých dvoch autorov esejistických textov do interpretačnej časti práce bola daná od samého začiatku, pričom výber tematicky príbuzných textov bol koncepčne skvelým autorským počínom, aj vďaka ktorému sa autorovi podarilo plasticky porovnať zásadné rozdiely medzi ich principiálne rozličným prístupom k textom, čo autor HP výstižne vyjadril na s. 24 – 25: „Dualita eseje, vyplývajúca z akcentovania subjektívnych umelecko-estetických komponentov na jednom póle a objektívnych vecnovýznamových komponentov na póle druhom tak, ako ju zosobnili Montaigne s Baconom, je v esejistickom nazeraní na skutočnosť prítomná dodnes.“ K výberu ďalších autorov (T. Mann, M. Houellebecq a M. Havran ml.), pri ktorých bola menej zreteľná ich strategická predurčenosť či predurčenosť ich textov na predpokladaný autorský zámer, by sme pri obhajobe veľmi radi počuli habilitantovo stanovisko. Osobne sa nazdávame, že tu výraznou mierou prispela voľba tematická vzhľadom na nadčasovosť a aktuálnu spoločenskú platnosť istých tém konkrétnych (použitých) textov, daná i autorskou preferenciou modelu kognitívne a pragmaticky vymedzeného modelu eseje, ako to autor deklaruje na 39. strane. Zároveň aj fakt, že pri vrcholných dielach slovenskej esejistiky sa M. Horváth uchýlil iba ku konštatovaniu v teoretickej časti práce a ani v literárnovednom prúde (ktorý je asi predurčený na exkluzívnosť pravdepodobne nielen v slovenskom kontexte) nesleduje jej vývin do dnešných čias, nás uisťuje v tom, že jeho zámerom bolo uchopiť *žánrové médium* eseje v novej línii tohto žánru realizujúcom sa najmä v publicistickom štýle prostredníctvom najmodernejších (masovo-) komunikačných prostriedkov, čím sa pochopiteľne znižuje pôvodná exkluzivita esejistických textov.

Osobne nám je veľmi blízky komunikačno-kognitívny prístup k jazyku a radi by sme

PhDr. Marianna Sedláková, PhD.

Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie

Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

sa opýtali v kontexte našich starších úvah (2017)¹, či sa dá (za pomoci *závislých premenných* uvedených na s. 44 – 55) určiť príslušnosť eseje prioritne k niektorému z funkčných štýlov. Prelínanie pojmovosti a zážitkovosti podľa Mikovej výrazovej štruktúry aj z uhla komunikačného pohľadu na štýl je predsa len neštandardný. Nemohlo by to znamenať potenciálny akomodačný prvok v jazykovej (štylistickej) štruktúre, ktorý nastáva pod vplyvom nových komunikačných technológií, ako sa to mohlo udiť v ľudskej komunikácii, ktorá sa historicky musela vysporiadať s prechodom od rýdzo ústnej komunikácie k písomnej? Na tomto mieste by sa dalo vysloviť i poďakovanie za možnosť pracovať aj s elektronickou verziou monografie, čo nám výrazne uľahčilo prácu posudzovateľa² a čo zároveň dokumentuje i výrazne sa meniaci ľudský komunikačný kontext.

Žánrovo je pojem monografie v posudzovanom texte naplnený komplexným pohľadom na zvolenú vývinovú a komunikačnú (kognitívnu) líniu sledovaného žánru, čo by sa možno žiadalo riešiť adekvátnym podtitulom. Po štylistickej stránke je text HP odborný v optimálnej miere, ľahko čitateľný, ústretový aj k menej fundovaným čitateľom (vysvetľovanie termínov v zátvorkách), môže teda dobre poslúžiť i vo vzdelávacom procese na vysokých školách, pokojne však i na gymnáziách ako doplnkový učebný text (najmä svojou interpretačnou časťou).

Na záver konštatujem, že habilitačná práca Miloša Horvátha v podobe monografie *Modelovanie eseje* (2023) spĺňa požiadavky na tento druh kvalifikačnej práce, čo je dôležitým predpokladom na úspešné habilitačné konanie. Posudzovanú prácu odporúčam na obhajobu, aby po jej úspešnom ukončení bol Mgr. Milošovi Horváthovi udelený vedecko-pedagogický titul docent v odbore slovenský jazyk a literatúra.

V Košiciach 29. 9. 2024

doc. PhDr. Marianna Sedláková, PhD., v. r.

---

¹ Komunikačný pohľad na jazykový štýl (Od epiky k lyrike i k dráme) In: Cesty (k)textu. Inšpirácie Františka Mika. <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2017/ff/cesty-k-textu-final.pdf>

² **MODELOVANIE SEJE** (uniba.sk) Tak ako sa chybička vlúdila do názvu hypertextového odkazu, tak sme aj v tlačených textoch narazili na niekoľko jazykových chýb, ktoré počítač bez pomoci človeka zatiaľ nedokáže sám odhaliť.